

**FERİDE'D-DİN-İ 'ATTÂR'IN TEZKİRE-İ
EVLİYÂ'SININ DOĞU TÜRKÇESİ TERCÜMESİNDE
VEYS - İ K A R E N İ BÖLÜMÜ**

Ayşe Gül SERTKAYA*

Ferîdeddîn-i Attâr'ın 72 velînin menâkıblarını anlatan Tezki-re-i evliyâ adlı eserinin Türkçenin doğu ve batı lehçelerine bazısı tam bazısı da muhtasar olarak yapılan tercümeleri vardır. Doğu Türkçesine yapılan tercümenin biri Uygur, diğeri Arap harfleri ile olmak üzere iki yazması bilinmektedir.

Bibliothèque Nationale, Suppl. Turc, No 190'da muhafaza edilen Uygur harfli yazma Ebû Mâlik Bahşı tarafından Herat'ta istinsah edilmiştir. Yazmanın ketebe kaydı şöyledir: [264b] ¹³tārīḥ ¹⁴sekiz yüz kırk-ta at yıl cumâdiyel-âḥir ¹⁵ay-nunḡ on-ı-ta herü-te ¹⁶ebû mâlik bahşı biḫidim [Sekiz yüz kırk tarihinde, Cemâziyel-Âhir ayının onunda, Herat'ta, Ebû Mâlik Bahşı yazdım]. Hicrî 10 Cumâdiyel-âḥir 840 = Milâdî 1436 At yılının 20 Aralık Perşembe gününe gelmektedir.¹

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 2848'de muhafaza edilen Arap harfli yazma Nûreddîn 'Ali bin Kığkine Seyyid 'Ali et-Tâlikânî tarafından Mısır'da istihşah edilmiştir. Yazmanın ketebe kaydı şöyledir: [151a] ¹²tārīḥ tokuz yüz on yittide receb ayı-nunḡ yigirmi-side mışrda ¹³nûre 'd-dīn 'alī bin kıçkine sey-yid 'alī et-tâlikânī bitidi [Dokuz yüz on yedi tarihinde Receb ayının yirmisinde, Mısır'da Nûreddîn 'Ali bin Kığkine Seyyid 'Ali et-Tâlikânî yazdı]. Hicrî 20 Receb 917 = Milâdî 13 Ekim 1511 Pazartesi gününe gelmektedir.²

Bu çalışmada Tezki-re-i evliyâ'nın ikinci velîsi olan Vey-s-i K a r e n î bölümünün tenkitli metninin transkripsiyonu ile tercümesi verilmektedir. Metnin transkripsiyonunda Arap harfli yazma esas alınmış, ancak metin Uygur harfli yazma ile karşılaştırılmıştır.

Metin Uygur harfli yazmada "Bu Tezkire-i evliyâ kitabıdır" şeklinde başlar. Arap harfli yazmada ise bu başlık yoktur.

* Yard. Doç. Dr., I. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

1 Yücel Dağlı-Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, III. cilt, Ankara, 1997, s. 506.

2 Yücel Dağlı-Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, IV. cilt, Ankara, 1997, s. 35.

<U2=69b> bu tezkire-yi evliyâ kitâbı-tur

[A1=13b] ¹el-ḥamdü li'llâhi rabbi'l-'âlemîn. ve's-salâtü ve's-selâmü 'alâ ḥayri ḥalkihi muḥammedin ve âlihi ecma'in. yana üküş ḥamd ü şenâ ol ḥâlık-ı lem-yezel ²ve lâyezâl on sikiz miñg 'âlemni yaratқан töretken tiñgri ta'âlâga. celle celâlehu ve taḳaddes esmâuhu ve lâ ilâhe ḡayruhu.

³yana yüz miñg şalâvat ve taḥiyyât ol on sikiz miñg 'âlem-niñg bergüzidesi, yüz yigirmi dört miñg peygamber<ler>niñg ³ ⁴serveri, muḥammed resülü'llâhniñg cânıga revânıga ⁴ tıgsün. âmin yâ rabbe'l-'âlemîn.

yana sansız sağış-sız rahmet resül ⁵'aleyhi's-selâm-niñg yârânları-niñg ervâh-larıga tıgsün. inşâ' allâhu ta'âlâ.

imdi bilgil kim bu kitâb-niñg atı ⁶tezkire-i evliyâ ⁵ turur. biz bu kitâb-nı fârsî-din türkçe til-ge iüvrdük kim meşâyih-lar söziğe rağbet-lik, ⁷alarnıñ bilikin-din tileklik, 'aşık-larğa şadıq-larğa üküş fâydalar bolsun dip. inşâ' allâhu ⁸ta'âlâ.

yana bu kitâb <U3=70a> -ni taşnîf kılguçı şeyh ferîde'd-dîn-i 'attâr rahmetü'llâhi 'aleyh aytur kim tiñgri ta'âlâ-niñg kelâmin oqup ⁹peygamber 'aleyhi's-selâm-niñg ḥadış-leri-ni oqup bilip ötkendin soñgra yana hîç söz meşâyih-larnıñ ¹⁰söziğe tiñgelmes. anıñg üçün kim alarnıñg sözlari hâl-dın durur, kâl-dın irmes. yana 'ayân-dın [A2=14â] ¹durur, beyân-dın irmes. yana esrârdın durur, tekrârdın irmes. yana ⁶'ilm-i ledünnî-dın durur, keşfî-din ²irmes. yana meşâyih-lar peygamberlerniñg mîrâş-ıyârları durur.

yana eger kimerse meşâyih-lar<-niñg> ⁷ sözi ni bu ³kitâb-da bitilgendin köprek tilese, şerḥü'l-ḡulüb atlık kitâb-da, keşfu'l-esrâr atlık kitâb-da, yana ⁴mu'ârefetu'n-nefs ve'r-rabb atlık kitâb-da tilesün. her kimerse bu üç kitâb-da oqusa, <barça> ⁸ meşâyih-larnıñ sözi ni ⁵tamâm bilgey. yana eger biz ol kitâb-larnı bu kitâb-ga ḡatıp bitisek ırdı, bu kitâb asru ulug bolup ⁶ḡaylî kitâbet bolğay dıp. imdi biz bu kitâb-nı muḥtaşar kılduk. anıñg üçün kim sözni muḥtaşar kılmağlık ⁷sünnet.

yana bu kitâb-nı muşannıf bir niçe sebeb-ler üçün cem' kıldı. evvel ⁹sebeb ol kim bir niçe yârânlar ⁸derḥ'âst kılur ırdı kim bizge meşâyih-lar sözidin bir kitâb kirek <dip>. ¹⁰ikinci ¹¹sebeb ol kim bu kitâb ⁹yâdigâr ḡalsun dağı okugan kışı-ler bızni alḡış bile yâd ḡılsalar, ¹²şâyed kim bir mü'mın ḡul-niñg du'âsıga ¹⁰uçrağay-biz. <U4=70b> teñgri ta'âlâ alarnıñg du'âsi berekâtı-dın bizge rahmet kılıp yazuḡ-larımızni 'afv kılğay.

3 U] peygamber<ler>niñg :A] peygamberniñg .

4 A] cânıga revânıga : U] cânınga revânınga.

5 A] tezkire-i evliyâ : U] tezkire-yı evliyâ.

6 A] yana : U] taḡı.

7 U] meşâyih-lar<-niñg> :A] meşâyih-lar.

8 U] <barça> : A'da yok.

9 U] evvel : A] yana.

10 U] <dip> : A'da yok.

11 U] ikinci : A] yana {yana}.

12 A] ḡılsalar : U] ḡılsa.

“*el-ḥamdü li’llâhi rabbi’l-‘âlemîn. ve’s-şalâtü ve’s-selâmü ‘alâ ḥayri halkihi muḥammedin ve âlihi ecma’în.* Yine çok hamd ve senâ o hâlık-ı lem-yezeli ve lâ-yazâl on sekiz bin âlemi yaratan ve töreten yüce tanrıya olsun. *celle celâlehu ve takaddes esmâuhu ve lâ ilâhe ğayruhu.*

Yüz bin salavat ve tahiyat o on sekiz bin âlemin seçkini, yüz yirmi dört bin peygamberin serveri, Muhammed Resûlullâhın canına ve ruhuna ulaşsın. *âmin yâ rabbe’l-‘âlemîn.*

Sayısız rahmet Resûl aleyhisselâmın dostlarının ruhlarına ulaşsın. *inşâ’ allâhu ta’âlâ.*

Şimdi bil ki bu kitabın adı Tezkire-i Evliyâ’dır. Biz bu kitabı ‘ulular sözüne rağbet edilsin, onların bilgisinden faydalanılsın, âşıklara ve sâdıklara çok faydalar olsun’ diye Farsça’dan Türk diline çevirdik.

Bu kitabı tasnif eden Şeyh Ferîdeddîn-i Attâr r. a. yüce tanrının kelâmını ve peygamber aleyhisselâmın hadislerini okuyup bildikten sonra demiştir ki: Hiç bir söz uluların sözü ile mukayese edilmez. Onun için; onların sözleri haldendir, kalden değildir; ayandandır, beyandan değildir; esrardandır, tekrardan değildir; ilm-i ledün-nîdendir, keşfiden değildir. Ulular peygamberlerin mirasçılarıdır.

Eğer bir kişi uluların sözünü bu kitapta yazılından daha fazla öğrenmek istese, *şerhü’l-kulüb* adlı kitaba, *keşfü’l-esrâr* adlı kitaba ve *mu’ârefetü’n-nefs ve’r-rabb* adlı kitaba baksın. Her kimse bu üç kitabı okursa, uluların hepsinin sözünü tamamıyla bilir. Eğer biz o kitapları bu kitaba ekleyerek yazsaydık, bu kitap çok hacimli olup epey olay yazılacaktı. Şimdi biz bu kitabı özet olarak yaptık. Çünkü sözü özet etmek sünnettir.

Bu kitabı tasnif eden şu sebepler için tasnif etti. Önceki sebep o ki bir kısım dostlar bize ulular sözünden bir kitap gerek diye istekte bulunurlardı.

İkinci sebep o ki bu kitap bizden yâdigâr olsun ve okuyan kişiler bizi hayırla yâd ettiklerinde belki bir mümin kulun duası ile sevineceğiz ve yüce tanrı onların duasının bereketinden bize acıyarak günahlarımızı affedecektir.”

Tezkire-i Evliyâ’da yer alan 72 veliden ikincisi Veys-i Karenî’dir. Aşağıda Veys-i Karenî bölümünün tenkitli metninin transkripsiyonu ile tercümesi verilmektedir.

veys-i karenî<-niñg sözi> , rahmetu'llâhi 'aleyh¹³

⁴ol tâbi'tin-niñg kıblesi, ol bilgüçi-ler bilgesi, ol 'âşık-larınıñ ħanı, ol süheyl-i yemenî, ¹⁴veys-i karenî ⁵raziya'llâhu 'anhu<-niñg> ¹⁵sözini âgâz kılalı.

<yana> ¹⁶resül 'aleyhi's-selâm ¹⁷her künde yemen mülki sarı bakıp aytur irdi. tiñgri ta'älânıñ ⁶rahmeti-niñg ısı-nı ¹⁸bu sarıdın iştür-min. yana resül aytur kim kıyâmet küni bolsa, yitmiş miñ ferişteni ⁷tiñgri ta'älâ veys-i karenî şüreti dik yaratqay dağı veys-i karenî ol feriştelar <U20=78b> bile 'araşât-ğa kilip ⁸uçmağ-qa bargay. andağ kim hiç kişi bilmegey kim veys-i karenî kayısı-sı durur. anıñ üçün kim veys-i karenî ⁹dâyim dünyâda kulluk tâ'at kılıp özini ħalâyıq-dın yaşurur irdi. âĥiret-te dağı ağıyârlarınıñ közidin ¹⁰püşide bolğusı durur.

yana resül 'aleyhi's-selâm aytur. mininiñ ümmetim-de bir kişi bar kim kıyâmet künide ¹¹mızır ¹⁹bile râbi'a ²⁰-niñg koy-ları-niñg tüki sanı-ça ²¹mininiñ ümmet-lerimdin şefâ'at kılgay. yana 'arab ¹²ılı içinde barça kabîlelerdin bularınıñ koy-ları qalın-rak köprek irdi.

yana şâĥâbeler sordılar: ¹³ol ne kişi bolğay? dip. resül 'aleyhi's-selâm ayttı kim: tiñgri ta'älânıñ bir bendesi. sordılar kim: atı ¹⁴ne durur? ayttı: veys-i karenî. yana sordılar kim: ol kişi kilip sizni körüp müdür, yoğ mu? resül 'aleyhi's-selâm ²² ¹⁵ayttı: zâhir közi bile bizni körmey durur dip. şâĥâbeler ayttı-lar kim ²³: 'aceb turur <kim> ²⁴anıñg dik [A15=19b] ¹'âşık kişi-din kim kılıp sizni körmes, dip. resül 'aleyhi's-selâm ayttı: iki iş-din kilip zâhirde ²bizni köre almay durur. evvel ol kim tiñgri ta'älânıñ kulluğın ²⁵bir zamân koya almas. ikinci şerî'at <ĥükmi hile> ²⁶ ³bir közsiz ilik-siz <ayağ-sız> ²⁷anası bar, anı koyup kıle almas. kündüz barıp il-niñg tivelerini küter. ⁴dağı tiveçi-lik-dın her nıme kim ĥâsil kılsa, anasığa özine ²⁸ħarc kıılır. şâĥâbeler <U21 = 79a> sordılar kim: bizler anı ⁵körgey-biz mu? dip. resül 'aleyhi's-selâm ayttı. 'ömer bile 'alî körgey dip. yana veys-i karenî-niñg nişânesi ⁶ol durur kim tüklük kişi

¹³ U] veys-i karenî<-niñg sözi> : A] veys-i karenî.

¹⁴ U] : A'da yok.

¹⁵ U] 'anhu<-niñg> : A] 'anhu.

¹⁶ U] <yana> : A'da yok.

¹⁷ A] resül 'aleyhi's-selâm : U] peygamber 'aleyhi's-selâm.

¹⁸ A] ısı-nı : U] yısı-nı.

¹⁹ U] mızır : A] râbi'a.

²⁰ U] râbi'a : A] anıñg.

²¹ A] sanı-ça : U] sanın-ça.

²² U] resül 'aleyhi's-selâm : A] peygamber 'aleyhi's-selâm.

²³ A] <kim> : U'da yok.

²⁴ U] <kim> : A'da yok.

²⁵ A] kulluğın : U] kulluğın<ı>.

²⁶ U] <ĥükmi hile> : A'da yok.

²⁷ U] <ayağ-sız> : A'da yok.

²⁸ A] özine : U] özige.

durur, dağı sol yanıdağı²⁹ ilik-leri-niñ arasında³⁰ bir yarmağ çağlık 7ağ miñg bar durur, velîkin ol miñg durur,³¹ behak irmes. kaçan kim anı körgey-siz miniñg 8selâmın-nı anğa tigürgey-sız dağı ayıtqay-siz kim miniñg ümmet-lerimni derh^väst kılğay.

⁹yana resül ‘aleyhi’s-selâm aytur kim: evliyâlarda tiñgri ta‘älânıñ dergâhıda yañşırağı sivük-regi ol durur kim ¹⁰yaşura tâ‘at kılrsa, dağı ol veys-i karenî durur.

naql-dur kim: resül ‘aleyhi’s-selâm vefât bolurda ¹¹şahâbeler sordılar kim: yâ resülü’llâh! siziñ mübârek hırkañızını kim-ge bireli? dip. resül‘aleyhi’s-selâm³² ayttı: ¹²veys-i karenî-ğa biriniñiz! didi. yana resül ‘aleyhi’s-selâm³³ vefât bolğanda sonğra ‘ömerniñ hilâfeti-de, ol vaqt kim ¹³‘ömer bile ‘alî küfe şehri-ğa kildi-ler. ‘ömer minber üzre hutbe oquğandın³⁴ sonğra sordı kim: yâ halâyık! ¹⁴siziñ arañızda qarın ili-din hiç kişi bar mu? dip. köp kişi-ler kilip ilgeri turdılar. ‘ömer ¹⁵veys-i karenî-niñ haberini³⁵ sorar irdi. hiç kişi bilmes irdi. ‘ömer ayttı: resül ‘aleyhi’s-selâm-niñ sözi [A16=20a] ¹yalğan bolmağay. sizler anı meger tanımas-siz, dip. biregü ayttı: siz nişân birgen dık bir kişi biziñg il-de bar. velîkin³⁶ ²ol dīvâne ahmağ durur. ol tilbelikin-din il<U22=79b>-niñ arasında yörimes dip. ‘ömer ayttı: ol kanda³⁷ bolur?³⁸ ³min anı tiler-min, dip. ol kişi ayttı: ‘arna atlık yazı-da tiveler kütüp yörür. kiçe bolğanda il içi-ge ⁴kilip itmek alıp, yana kiçe il arasında yatmayın yazı-larğa³⁹ barur. hiç kişi bile hem-şoñbet bolmas. il yigen ⁵içken nimerseni⁴⁰ ol yimes içmes. yana kayğunı şadlığın bilmes. il külse, ol yığlar. il yığlasa ⁶ol küler dip. andın sonğra ‘ömer bile ‘alî ol nişân birgen yirge barıp veys-i karenî-ni kördiler kim ⁷namâzğa meşğül irdi. yana tiñgri ta‘älâ bir ferişteni yibermiş irdi kim anıñ tivelerini küter irdi. ⁸kaçan kim veys-i karenî ademî-niñ ısı-nı⁴¹ ısıttı <irse>,⁴² namâzı-nı bat tüketip namâz selâmın birdi. ‘ömer bile ‘alî ⁹barıp selâm kıldılar. veys-i karenî selâm cevâbını birdi. ‘ömer ayttı: atıñg ni dür? veys-i karenî ayttı kim: atım ¹⁰veys durur, dip. ‘ömer ayttı: ilikiñ-ni bizge körgüzgıl! didi irse, veys iliki-ni körgüzdi. ¹¹resül ‘aleyhi’s-selâm ayttan nişâne bar irdi. ‘ömer ayttı: resül ‘aleyhi’s-selâm sañğa selâm didi, dağı ayttı kim: ¹²miniñg ümmet-lerim için du‘â kılıp derh^väst kılson! dip. veys ayttı: yâ ‘ömer! sin du‘â kılğıl kim ¹³yir yüzinde bir ‘azîz kışı durur-sin. ‘ömer ayttı: min höd du‘â kılur-min, velîkin sin

29 A] yanıdağı : U] yanındağı.

30 A] arasında : U] arasında.

31 A] durur : U] dur.

32 A] resül ‘aleyhi’s-selâm : U] peygamber ‘aleyhi’s-selâm.

33 A] resül ‘aleyhi’s-selâm : U] peygamber ‘aleyhi’s-selâm.

34 A] oquğandın : U] okığandın.

35 A] haberini : U] haberin.

36 A] velîkin : U] velî.

37 A] kanda : U] kayda.

38 A] bolur : U] turur.

39 U] yazı-larğa : A] yazı-larda.

40 A] nimerseni : U] nimeni.

41 A] ısı-nı : U] yısı-nı.

42 U] <irse> : A] da yok.

muhammed-niñg vaşiyetin iştiril! dip. ¹⁴yana veys-i kareni ayttı: yâ 'ömer! sin yaşı <U23=80a> bakkıl! resül 'aleyhi's-selâm ayttan kişi öze bolğay. 'ömer ayttı: sin durur-sin. ¹⁵veys ayttı: andağ irse resül 'aleyhi's-selâm-niñg tonın mañga birinğiz! min du'â kılayın! dip. alar resül 'aleyhi's-selâm [A17=20b] ¹-niñg hırkanı veys-ga birdiler. ayttı-lar: muni kiyip du'â kılgıl! dip. veys ayttı: şabr kılınğız min du'â ²kılayın! dip. veys ol hırkanı alıp bulardın yırak-rağ bardı. dağı ol hırkanı yerde koyup ³yüzi-ni tofrağ-ka sürtüp ayttı: yâ ilâhî! bu hırkanı kiymegey-min, muhammed ümmeti-niñg barını bağışlamağunça. ⁴bir ün kildi. bir niçeni sañga bağışladuğ, hırkanı kiygil! dip. veys ayttı: ilâhî! barçanı tiler-min. yana ⁵ün kildi kim: munça miñg-ni sañga bağışladuğ <dip>⁴³. veys ayttı. ilâhî! barçanı tiler-min, dip. bu yañlığ ⁶aytur işittür irdi kim 'ömer bile 'alî ayttı<-lar>⁴⁴ kim: ilgerürek barıp köreli kim veys-i kareni ne iş-te ⁷turur dip. ilgerü bardı-lar irse, veys alarını körüp ayttı: ey vâ! ni üçün kildinğiz? eger siz ⁸kilmesenğiz irdi bu hırkanı kiymes irdim, tiñgri ta'âlâ barça muhammed ümmet-lerin mañga bağışlamağunça.

⁹yana 'ömer kördi kim veys-i kareni tive yünği-din itken bir kilim ton kiymiş irdi. velî, başı ayağı yalañ irdi. ¹⁰velîkin⁴⁵ on sikiz miñg 'âlem-niñg bay-lığı ol kilim ton-niñg içinde irdi. 'ömer ayttı kim: bolğay kim ¹¹bu hilâfet-ni mindın bir <U24=80b> itmek-ke⁴⁶ <kim> satkun alğay? dip. bu sözni anıñ üçün aytur irdi kim 'ömer ¹²veys-i kareni-niñg ol mertebesini kördi irse, özindin dağı halîfe-lıgındın köñgli tutuldu. veys-i kareni ¹³ayttı: 'akıl-sız kişi bolğay kim hilâfet-ni satkun alğay. yâ 'ömer! ni satar-sin? taşlağı! her kim tilese, alsun! dip. ¹⁴sonğra 'ömer öz⁴⁷ ivige barganda tiledi kim hilâfet-ni taşlağay. barça şahâbe-ler ayttı-lar:⁴⁸ yâ 'ömer! ¹⁵bu hilâfet sizge ebâ bekirdin tigip turur, hilâfet-ni koymağı! köp müselmân işini zâyî' kılmadı! [A18=21a] ¹bir künki 'adlıñgizniñg şavâbı miñg yıl-niñg ta'atı-ça bar durur. andın sonğra veys-i kareni <ol hırkanı kiyip>⁴⁹ ayttı kim: yâ 'ömer! râbi'a bile mızır ²koyı⁵⁰-niñg tüki sanınça muhammed ümmeti-din tiñgri ta'âlâ bu hırka berekâtdın bağışladı. imdi bilgil kim: veys-i kareni ³'ömerdin artuğ irmes irdi, velîkin tecrid kişi irdi. 'ömer barça iş-te kâmil irdi. velîkin tiler irdi kim ⁴tecrîd muqâmnı qabül kılgalı. andağ kim resül 'aleyhi's-selâm qarâ hatunlarınñ işiki-ni kaqıp aytur irdi kim, ⁵mini du'â bile yâd kılınğız! dip.

yana 'ömer ayttı: yâ veys-i kareni! ni üçün kılmedinğ? muhammedni körgesin. veys-i kareni ⁶ayttı: siz muhammedni⁵¹ körüp mü-siz? 'ömer ayttı: belî, körüp turur-biz. veys-i kareni

43 U] <dip> : A'da yok.

44 U] ayttı<-lar> : A] ayttı.

45 A] velîkin : U] velîkim.

46 A] itmek-ke : U] ötmek-ke.

47 A] öz : U] özi.

48 A] ayttı-lar : U'da yok.

49 U] <ol hırkanı kiyip> : A'da yok.

50 U] koyı-niñg : A] tüyi-niñg. Müstensih sehven k yerine t yazmış olmalı!

51 A] muhammedni : U] peygamberni.

ayttı: eger körüp-siz, aytıñız kim ⁷muhammedniñ qaşı-nıñ⁵² arası açuq mu ırdı, yâ tutaş mu ırdı? <dip>.⁵³ ‘ömer veys-i karenî-niñ heybeti-din cuvâb <U25=81a> bire almadı.

⁸yana veys-i karenî ayttı <kim>: siz muhammedniñ dösti mu ırdıñız? ‘ömer ayttı: belî. veys ayttı: ol kün kim muhammed-niñ mübârek tişini <sındurdu-lar>,⁵⁴ ⁹sizler ni üçün murâfaqat⁵⁵ kılıp öz tişleriñizni sındurmadıñız? didi⁵⁶. döstluq-nıñ⁵⁷ bir şartı ¹⁰murâfaqat⁵⁸ turur, didi. dağı veys öz ağzını açıp ‘ömerğa körgüzdi. bir tişi yok ırdı. barçanı çıkarmış ırdı. ¹¹yana veys ayttı: min muhammedni körmeyin murâfaqat⁵⁹ üçün barça tişimni sındurdum. anıñ üçün kim murâfaqat ¹²din -din durur dip. bu iş-te ‘ömer hayrân kaldı.

yana ‘ömer ayttı: yâ veys! miniñ üçün bir du‘â kılığıl! dip. ¹³veys ayttı: yâ ‘ömer! İmân içinde yüz körse bolmas, bir katla du‘â kıldım yiter. yana her namâzdın sonğa barça ¹⁴mü’minler üçün du‘â kılur- min, eger siz imânıñızni⁶⁰ selâmet iltseñiz mü’min durur-siz. ol du‘â siziñ ¹⁵üçün durur. yok irse, min du‘âni zâyi‘ kılmas-min <dip>,⁶¹ didi.

yana ‘ömer ayttı: mañğa bir pend birgil! dip. [A19=21b] ¹veys-i karenî ayttı: yâ ‘ömer! tiñrı ta‘âlâ-nı tanır mu-sin? ‘ömer ayttı: belî, tanır-min <didi>⁶². veys-<i karenî>⁶³ ayıttı: tiñrı ta‘âlâ-nı tanıdınğ <irse>,⁶⁴ ²özge nime-niñ muhabbeti-ni köñül-din çıkarğıl! yana ayttı: yâ ‘ömer! sini tiñrı ta‘âlâ bilir mu? ‘ömer ayıttı: belî. veys ayttı: ³özge kişi bilmese, tanımasa, dağı yik-rek.

yana veys-i karenî iki kümüş⁶⁵ yarmaq koy<n>-dın⁶⁶ çıkarıp ‘ömer-ğa <U26= 81b> ⁴ayttı: bu yarmak-nı mindin kabül kılığıl kim öz rencim bile tivec-i-lik-din peydâ kılıp turur-min dip. ‘ömer ayttı: ⁵yâ veys! özünğ üçün harc kılığıl! dip. veys ayttı: yâ ‘ömer! sin minıñ tiriklikimge zamân bolur mu-sin? ⁶min bu iki kümüşni harc kılğınça, dip. yana andın sonğa veys ayttı: yâ ‘ömer! zaħmet kördünğüz, imdi yaħşı ⁷barıñız kim kıyâmet küni yavuq turur, anda yana dîdâr körüşgey-bız. yana kıyâmet yolu yırağ üçün min ⁸ol yol-nıñ azuğını yığa yörtür-min dip, ayrılışıp bardı-lar.

kaçan kim qarın ili küfe-dın yanıp ⁹öz yirleri-ge kildi-ler irse, veys-ni yaħşı ‘ızzet kılıp ağırlar ırdiler. veys-ğa ol ağırlamağ ¹⁰hös kılmes ırdı. ol sebab-tin veys ol il-din kaçıp küfe

52 A] qaşı-nıñ : U] qaşı.

53 U] <dip> : A'da yok.

54 U] <sındurdu-lar> : A'da yok.

55 A] murâfaqat : U] muvâfaqat.

56 A] didi : U]’da yok.

57 U] döstluq-nıñ : A] döstluq-nı.

58 A] murâfaqat : U] muvâfaqat.

59 A] murâfaqat : U] muvâfaqat.

60 A] imânıñızni : U] imânıñız.

61 U] <dip> : A'da yok.

62 U] <didi> : A'da yok.

63 U] veys-<i karenî> : A] veys.

64 U] <erse> : A'da yok.

65 kümüş: A'da şın harfinin üç noktası unutulmuş.

66 U] koy<n>-dın : A] koyı-dın.

vilâyeti-ğa kilip yörür irdi ¹¹hiç kimerse anı körmes irdi. yana bir meşâyih bar irdi hürüm i-bin hayyân atlık, rahmetu'llâhi 'aleyhi. ⁶⁷ aytur: kaçan kim ¹²veys-i karenî-niñg bu sözlerini, bu mertebesini işittim irse, veys-ni körmek-ke 'âşık boldum. ol ¹³sebeb-din küfe ili-ge barıp veys-ni tilep yörür irdim. bir kün furât suyu-niñg kırağında⁶⁸ ¹⁴kördüm. şahâret kılar irdi. min anğa selâm kıldım. ol selâm cuvâbın birip mañga baqtı. min tiledim kim ¹⁵iligi-ni tutup öpkey-min. mañga iligini birmedi. min ayttım: yâ veys! tiñgri ta'âlâ-dın sañga rahmet kilsün! [A20=22a] ¹niçük-sin? hâlinğ ni durur?⁶⁹ dip. veys <U27=82a> -ni sivgenimdin yığlayu⁷⁰ başladım. <yana>⁷¹ kördüm kim katık za'if ²bolup irdi. veys dağı yığlap ayttı: yâ hürüm i-bin hayyân! tiñgri ta'âlâ 'âkıbetiñg-ni hayır kılsun! hâlinğ ³ni durur?⁷² dağı mini sañga kim nişân birdi dip. min ayttım! yâ veys! miniñg atımnı, atam-niñg atını niçük ⁴bildiñg? yana sin mini hergiz körmüşñg yok irdi, bu dem mini niçük tanıdınğ? veys ayttı: mañga ol kimerse ⁵haber birdi kim hiç nime-ni andın yaşursa, bolmas. yana miniñg cânım siniñg cânıñg-nı tanıdı, anıñg ⁶üçün kim mü'min-lerniñg cânı birbir<i>ge⁷³ tanış tururlar. min ayttım: yâ veys! mañga bir rivâyet kılgıl! resül 'aleyhi's-selâm-dın. ⁷veys ayttı: men resül 'aleyhi's-selâm-nı zâhirde körmedim, velîkin anıñg köp hadîş-lerini⁷⁴ işitip turur-min, <vel-î kim>⁷⁵ ⁸imdi tilemes-min kim müftî bolsam, yâ muhaddis, yâ ili-ge söz aytkuçı bolsam, miniñg ança öz meşğül-lugum ⁹bar durur kim bu iş-lerge meşğül bola almas-min, dip. min ayttım: bir âyet okuğıl, işteyin! dip. ¹⁰veys ayttı: e'ûzu bi'llâhi mine ş-şeytâni'r-racîm. dağı zâr zâr⁷⁶ yığladı. yana ayttı: bilgil kim, tiñgri ta'âlâ kelâm içinde ¹¹andağ dip buyurmuş kin ve mâ-halaqtu'l-cinne ve'l-inse illâ li-ya'budûni⁷⁷ ve mâ-halaqnâ's-semevâti ve'l-'arza ve mâ-beynehümâ lâ'ibîne ve mâ-halaqnâhümâ illâ bi'l-hakki ve lâ-kinne ¹²ekşerehum lâ-ya'lemüne⁷⁸ tâ ança ki innehu hüve'l-ğafûru'r-rahîmu⁷⁹. bu âyet-niñg ma'nî-si ol durur kim tiñgri ta'âlâ ¹³yarlıkar kim biz yarattuk âdemî-ni

67 U] : A'da yok.

68 A] kırağında : U] kırığında.

69 A] nidurur : U] nidur.

70 U] yığlayu : A] yığlay.

71 U] <yana> : A'da yok.

72 A] nidurur : U] nidur.

73 A] birbir<i>ge : U] birbirige.

74 A] hadîş-lerini : U] hadîş-lerin.

75 U] <vel-î kim> : A'da yok.

76 A'da z'nin noktası unutulmuş.

77 Zariyat Sûresi, 51/56. "Ben cinleri de, insanları da ancak bana kulluk etsinler diye yarattım", Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*", 3, sekizinci baskı, s. 962.

78 Duhan Sûresi, 44/38-39. "Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunan şeyleri oyuncular olarak yaratmadık. Biz bunları hakkın ikamesine sebep olmaktan başka (bir hikmetle) yaratmadık. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler", Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*", 3, sekizinci baskı, s. 910.

79 Yûsuf sûresi, 12/98. "(Ya'kub) Hakiykat şudur ki O, çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir" dedi. Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*", 1, sekizinci baskı, s. 363.

<U28=82b> perī-ni. anıñg üçün kim bizge kulluk kılğay dip. veys<-i karenī>⁸⁰ bu āyet-ni ¹⁴oqup bir andak kışkırdı kim min aytım: meger bīhüş boldı. yana mañga ayttı: yā hayyān-nıñ oğlı! bu yirge ¹⁵ne iş üçün kildiñg dip⁸¹. min aytım: kildim, siniñg bile şöbet tutup sindin feyzī tiggey dip. [A21=23b] ¹veys-i karenī ayttı: ‘aceb boldı kim biregü tiñgri ta’ālā-nı tanımuş bolğay, özge kişi bile şöbet tutup ²özge kimersedin āsāyış tapğay dip. yana min aytım: yā veys! mañga bir pend birgil! dip. veys ayttı: ölümni ³közünñg ileyinde körgil! yatsañg, yastuğunğ altında bilgil! yana yazuk-nı az dip kiçik körmegil! ⁴ulug körgil! dip. yana min aytım: yā veys! ne yirni yirleneyin dip.⁸² <veys>⁸³ ayttı: şām yirini yirlegil! dip. ⁵yana <veys>⁸⁴ ayttı: atañg, anañg öldi, yana ādem, havvā, mūsā, dāvūd, muħammed ‘aleyhi’s-selām barça öldiler, sin dağı ⁶öler-sin, imdi tiriklik-ni andağ kiçürgil kim kıyāmet küni uyatlık bolmağay-sin dip. yana ayttı: ⁷yā hayyān oğlı! dāyim yaħşı kimerseler bile şöbet tutup ölümni unutma! tiñgri ta’ālā-nıñg kelāmin köp ⁸oquğil! dağı mü’min-lerdin yaħşı pend söz<leri>ni⁸⁵ dirīğ tutmağil! sözlegil! ey hayyān oğlı! mini du’ā bile yād kılğil! ⁹min dağı sini du’ā bile yād kılayın! dip mindin ayrıldı. min bir zamān seyrni uzatayın didim irse, ¹⁰koymadı, dağı köp yıgladı. yana hergiz veys-ni körmedim.

<U29=83a> yana rābi’a-i ħuşāyim atlık meşāyih rahmetu’llāhi ‘aleyh ¹¹aytur kim: veys-i karenī-ni tilep yörür irdim. tañg namāzı vaqtında kördüm kim namāz kılur irdi. ¹²dağı namāzdın soñgra tesbīh oqur irdi. min sabur kıldım. namāzdın tesbīh-din fāriğ bolsun dip. ¹³veys<-i karenī>⁸⁶ ol yirdin kopmadı, üç kiçe kündüz namāz kıldı, tesbīh oqudı. andağ kim bu üç kiçe kündüzde ¹⁴hiç nime yimedi, yatmadı, uyumadı. törtüncü kiçe-si az-ğına uyup bat uyqandı dağı münācāt ¹⁵kılıp ayttı: yā⁸⁷ ilāhi! sañga sığınur-min bu uykuçı közümdin dağı bu köp yigüçi ħarımdın. min veys-niñg [A22=24a] ¹bu sözini işittim irse, köñglümde ayttım kim muñga zaħmet birse, bolmas <dip>⁸⁸ barğan yolum bile yandım.

yana rivāyet kıılurlar ²kim: hergiz veys-ı <karenī>⁸⁹ kiçe yatmas irdi. bir kiçe tañg atğunça kol ħavuştırup ayağ üze turup tesbīh oqur irdi. ³bir kiçe tañg atkunça rükū’-ğa barıp tizin tutup **bükeyip** tesbīh aytur irdi. birer kiçe tañg atğunça ⁴başını secdeğa qoyup tesbīh oqur irdi. bu yañğlığ feriştelar dik tā’at kıılur irdi.

veys-din sordılar kim: ⁵namāzda ħuzūr niçük kirek? veys ayttı: andağ kirek⁹⁰ kim eger biregü sini baltu bile ursa, sin kirek kim⁹¹ ħberdār bolmağay-sin.

80 U] veys<-i karenī> : A] veys.

81 A] dip : U'da yok.

82 A] dip : U'da yok.

83 U] <veys> : A'da yok.

84 U] <veys> : A'da yok.

85 U] söz<leri>ni : A] sözni.

86 U] veys<-i karenī> : A] veys.

87 A] yā : U'da yok.

88 U] <dip> : A'da yok.

89 veys-i <karenī>. A] veys : U] veysi

90 A] kirek : U] kirek {kirek}.

91 A] kim : U'da yok.

⁶yana biregü sordı kim: yâ veys! niçün⁹² kayguluk turur-sin? <dip>⁹³ ayttı kim: anıñg üçün yolum yırak turur, dağı azuğum ⁷yok turur. yana veys ayttı kim: eger kökdeki <U30=83b> -ler, yirdeki-ler <tâ'at-ı>-ça⁹⁴ tâ'at kılsañg, sindin kabül kılmağay-lar. meger ol vakt ⁸kabül kılğaylar kim köñglünğ-dın şirk-ni şek-ni çıkargay-sin. şirk ol durur⁹⁵ kim tiñgri ta'âlâğa şerik ⁹katğay-sin. dağı anıñg birliki-ge şek kiltürmegey-sin. yana İmin bolmağay-sin,⁹⁶ öz tâ'atnıñ-dın kabül kulluk ¹⁰irmes dip köñglünğ-de şek kiçürmegey-sin. dağı kulluk-dın tâ'at-tın özge iş-ke meşgül bolmağay-sin.

¹¹yana ayttı: her kim üç nimeni sivse, tâmuğ ol kişi-ge yavuk turur. evvel yañşı aş-larnı sivmek. ikinci yañşı ¹²körklük ton-larnı sivmek. üçüncü bay kişi-ler bile olturmak.

yana biregü veys-ğa ayttı: falân yirde ¹³bir kişi otuz yıl durur kim özi üçün gür kazıp kefenin ol gür içinde asıp-tur. dağı kiçe kündüz **tinmeyin** ¹⁴ol gür-niñg çatında olturup yığlar. veys<-i kareni>⁹⁷ ol kişi-ni tileyü barıp taptı. körer kim çirayı sarğarıp, ¹⁵közleri çukur bolmış. veys<-i kareni>⁹⁸ ayttı: yâ kişi! otuz yıl durur kim bu gür bile kefen sini tiñgri ta'âlâdın yırak kılıp turur. [A23=24b] ¹sin but-ğa bakқан dik bu gür bile kefen-ğa bakıp turur-sin dip. ol kişi-ge veys-i kareni sözidin bir hâl kilip,⁹⁹ ²bir âh urğaç cân teslîm kıldı. imdi eger gür bile kefen hiçâb bolsa, özge nimeler niçük hiçâb bolmağay.

naıldur kım: ³veys-i kareni üç kiçe kündüz nime yimedi. törtüncü kün yolda körer bir yarmaq yatur. ol <U31=84a> yarmağını kişi-din tüşüp ⁴kalıp turur dip yirdin kötermedi, almadı. bu kişi-niñg haqqı-nı kötergünçe yazı-ğa barıp ot tartıp yip ⁵nefsimni kör kılayın dip. nâgâh bir koy ağızında bir bütün ısıg itmek¹⁰⁰ tutup kıldı. veys<-i kareni>¹⁰¹ ayttı: bu koy kişi-niñg ⁶itmekini¹⁰² alıp kılmiş bolğay <dip>¹⁰³ yüzini ol koy-dın ivürdi irse, ol koy til-ge kılıp ayttı. yâ veys! min ol kimerseniñ ⁷bendesi turur-min kim sin dağı anıñg bendesi turur-sin. imdi mindin algıl! tiñgri ta'âlâ yibergen rüzini, dip. ⁸veys ol itmek-ni aldı irse, ol koy körünmes boldı.

bu yañlıg veys-i kareni-niñg şıfatı köp turur. yana ⁹şeyh ebü'l-kâsım-ı gürğani-niñg evvel hâli-da zikri bu irdi. dâyıy aytur irdi kim yâ veys! yâ veys! yâ veys! ¹⁰yana veys-niñg sözi andağ turur.

her kim tiñgri ta'âlâni tanısa, 'âlem-de hiç nime anıñg közidin püşide ¹¹kalmagay, dağı barça 'âlem-niñg 'ilmini bilgey.

92 A] niçün : U] ni üçün.

93 U] <dip> : A'da yok.

94 U] yirdeki-ler <tâ'at-ı>-ça : A] yirdeki-lerçe.

95 A] durur : U] dur.

96 A] bolmağay-sin : U] bolğay-sin.

97 U] veys<-i kareni> : A] veys.

98 U] veys<-i kareni> : A] veys.

99 A] kilip : U] peydâ bolup.

100 A] itmek : U] ötmek.

101 U] veys<-i kareni> : A] veys.

102 A] itmekini : U] ötmekini.

103 A] <dip> : U'da yok.

yana ayttı: selâmet<-lık>¹⁰⁴ yalğuzluk<-ta durur. yalğuzluk ol durur, barça ¹²‘âlem-niñg muhabbeti-ni köñglüñg-din çıkarıp yalğuz tıñrı ta‘âlânıñg muhabbeti-ni köñglüñg-de toldurgay-sin. ¹³bu muqâm-nı vahdet mukâmi dirler, ya‘nî birlik muqâmı dımek bolur. eger özge nime-niñg maħabbeti köñglüñge kirse, birlik ¹⁴muqâmı bolmagay iki-lık bolğay.

naql-dur kım: veys-i karenî kündüz rüze tutup kiçeler tañg atkunça <U32=84b> namâz kılır irdi. ¹⁵dağı süpürüñdi-ler içinde tüşken lataları tırip su bile yup namâzı kılıp birbiri-ge tikip özige ton kılır irdi. [A24=25a] ¹yana küçe-lerde yörüse, oğlanlar taş bile veysni urar irdiler. veys aytur irdi kim: yâ oğlanlar! kıkıç-rek ²taş bile uruñguz kım ayağlarım inçe turur. ayağım sınsa, tã‘at-tın kalğay-min.

yana veys-i karenî ‘ömri-niñg aħırıda ³emrũ‘l-mũ‘minin ‘alî çatıga barıp ‘alî bile gazâga barıp sıfın¹⁰⁵ sançışıda şehid boldı.

Veys-i Karenî< nin sözü >, rahmet onun üzerine olsun.

O Tâbiñ’in kıblesi, o bilginlerin bilgesi, o âşıkların hanı, o yemen ülkesinin Süheyl yıldızı, o Veys-i Karenî (r. a.)’nin sözünü başlayalım.

Resûl aleyhisselâm her günde Yemen’e doğru bakarak “Yüce Tanrı’nın rahmetinin korkusunu bu yönden duyuyorum” derdi. Yine Resûl aleyhisselâm “Kıyamet günü olduğunda, Yüce tanrı yetmiş bin meleği Veys-i Karenî’nin şekli gibi yaratacak ve Veys-i Karenî o melekler ile Arasat’a gelip Cennet’e girecek. Öyleki Veys-i Karenî hangisidir? diye hiç kimse bilmeyecek, onun için ki Veys-i Karenî daima dünyada kulluk ve tâat ederek kendisini halktan gizler idi, âhirette de agyârların gözünden saklı olacaktır” der.

Yine Resûl aleyhisselâm “Benim ümmetim içinde bir kişi var ki kıyamet gününde Mızır ve Râbia (kabilelerinin) koyunlarının tüyü sayısı kadar benim ümmetlerimden kişilere şefaate edecektir” der. Yine Arab halkı içerisinde bütün kabilelerin koyunlarından bunların (Mızır ve Râbia kabilelerinin) koyunları daha çok, daha fazla idi.

Yine Sahâbeler “O hangi kişidir” diye sorduklarında Resûl aleyhisselâm “O, Yüce Tanrı’nın bir kuludur” diye cevap verdi. “Adı nedir?” diye sordular. “Veys-i Karenî” diye cevap verdi. Yine “O kişi gelerek sizi görmüş müdür, yoksa görmemiş mi?” diye sordular. Resûl aleyhisselâm “(O kişi) Zâhir gözü ile bizi görmemiştir” diye cevap verdi. Sahâbeler “Hayret! Onun gibi size bu kadar âşık kişi olsun da gelip sizi görmemiş olsun” diye söylediklerinde Resûl aleyhisselâm “iki işinden dolayı gelerek, zâhirde gelerek bizi görmemiştir. Birinci o ki Yüce Tanrının kulluğunu bir an bırakamaz, ikinci şeriatı hükmüne saygısı” diye

¹⁰⁴ U] selâmet<-lık> : A] selâmet.

¹⁰⁵ A’da imlâ yanlış.

söyledi. “Bir kör, elsiz < ayaksız> annesi var, onu bırakarak gelemez. Gündüz gidip halkın devlerini güder ve devcilikten her ne kazandı ise, annesine ve kendisine harcar. Sahâbeler “Bizler onu görecek miyiz?” diye sorduklarında Resûl aleyhisselâm “Ömer ile Ali görecek” diye cevap verdi. Yine Veys-i Karenî'nin işareti odur ki vücudu tüylü kişidir ve sol yanındaki parmaklarının arasında bir akçe büyüklüğünde ak bir ben vardır. Lâkin o ben'dir. Sedef hastalığı (behak) değildir. Ne zaman ki onu göreceksiniz, benim selâmımı ona ulaştırınız ve benim ümmetlerine dua etmesini söyleyiniz” diye söyledi.

Yine Resûl aleyhisselâm “Evliyalarından Yüce Tanrı'nın dergâhında makbulü, sevimli si odur ki gizlice ibadet etse, o da Veys-i Karenî'dir diye söyledi.

Nakildir ki: Resûl aleyhisselâm vefat edeceği zaman Sahâbeler “Ey Resûlallah! Sizin mübârek hırkanızı kime verelim” diye sordular. Resûl aleyhisselâm “Veys-i Karenî'ye veriniz” dedi ve Resûl aleyhisselâm vefat ettikten sonra Ömerin hilafeti devrinde, o vakt ki, Ömer ile Ali Kûfe şehrine geldiler. Ömer minberde hutbe okuduktan sonra “Ey ahali! Sizin aranızda Karin şehrinde hiç kimse var mı?” diye sordu. Bir çok kişi gelerek önde durdular. Ömer Veys-i Karenî'nin haberini sorar idi. Hiç kimse bilmez idi. Ömer “Resûl aleyhisselâm sözleri yalan değildir. Belki sizler onu tanımyorsunuz” diye cevap verdiğinde birisi “Sizin tarif ettiğiniz gibi bir kişi bizim şehirde var. Lâkin o divane, ahmaktır. O deliliğinden dolayı halkın arasında bulunmaz” diye cevap verdi. Ömer “O nerededir? Ben onu istiyorum” diye sordu. O kişi “Arna isimli ovada develeri güdüyor gece olduğu zaman, halk içerisine gelerek etmek alıp, yine gece halk içerisinde yatmadan ovalara gider. Hiçbir kimse ile arkadaş olmaz. Halk yediği, içtiği şeyleri o yemez içmez. Yine üzüntüyü, neşeyi bilmez. Halk güldüğü zaman o ağlar. Halk ağladığı zaman o güler” diye cevap verdi. Ondan sonra Ömer ile Ali o söylenen yere gelip Veys-i Karenî'nin namaz kıldığını gördüler. Yüce tanrının gönderdiği bir melek onun develerini güder idi. Veys-i Karenî bir insanın kokusunu aldığı için, namazını kısa keserek, namaz selâmını verdi. Ömer ile Ali gidip selâm verdiler. Veys-i Karenî selâm cevabını verdi. Ömer “Adın nedir?” diye sorduğunda Veys-i Karenî “Adım Veys”dir diye cevap verdi. Ömer “Elini bize göster!” dediği zaman Veys elini gösterdi. Resûl aleyhisselâmın söylediği işaret (elinde) var idi. Ömer “Resûl aleyhisselâm sana selâm söyledi ve benim ümmetlerim için dua etsin” diye söylediğinde Veys, Ey Ömer! Sen dua et, yer yüzünde aziz bir kişisin” diye cevap verdi. Ömer “Ben de dua ediyorum lâkin sen de Muhammedin vasiyetini dinle” diye cevap verdi. Yine Veys-i Karenî” Ey Ömer! Sen iyi bak! Resûl aleyhisselâm söylediği kişi başka kişi olmasın” diye söylediğinde Ömer “Sensin” diye cevap verdi. Veys “Öyle ise Resûl aleyhisselâmın hırkasını bana veriniz, ben giyeyim” diye cevap verdi. Onlar Resûl aleyhisselâmın hırkasını Veys'e verdiler. “Bunu giyerek dua et!” dediklerinde Veys “Sabrediniz,

ben dua edeyim” diye cevap verdi. Veys o hırkayı alarak bunlardan uzaklaştı ve o hırkayı yere koyarak yüzünü toprağa sürüp “Ey ilahi! Muhammet ümmetinin hepsini affetmeyince ben bu hırkayı giymeyeceğim dediğinde “bir nicesini senin için bağışladık, hırkanı giy!” diye bir ses geldi. Veys “İlahi! hepsini istiyorum” diye söylediği zaman yine “Bu kadar binini senin için bağışladık” diye ses geldi. Veys “İlahi! Hepsini diliyorum” diye cevap verdi. Bu gibi söyler duyar idi ki Ömer ile Ali “ileriye doğru gidip görelim kim Veys-i Karenî ne iş yapıyor diye söylediler. İleri vardıklarında Veys onları görerek “Ey vay! Ne için geldiniz? Eğer siz gelmeseniz idi Yüce Tanrı bütün Muhammed ümmetini benim için bağışlamadan bu hırkayı giyemez idim” diye söyledi.

Yine Ömer gördü ki Veys-i Karenî deve tüyünden yapılmış bir çul elbise giymiş idi. Lâkin başı ayağı çıplak idi. Ancak on sekiz bin âlemin zenginliği çul elbisenin içinde idi. Ömer “Olur ki, bu hilâfeti benden bir ekmeğe <kim> satın alır?” diye söyledi. Bu sözü onun için söyler idi ki Ömer, Veys-i Karenî'nin o mertebesini gördüğü zaman, kendinden ve halifelüğünden <geçerek> gönlü tutuldu. Veys-i Karenî “Akılsız kişi olur ki bu hilâfeti satın alır, Ey ömer! Ne satıyorsun? (Hilâfeti) bırak! Her kim istiyorsa alsın” diye söyledi. Sonra Ömer evine döndüğünde hilâfeti bırakmak istedi. Sahâbelerin hepsi “Ey Ömer! hilâfeti bırakma! Müslümanlık işini kaybetme! Bir günkü adâletinizin sevâbı bin yılın ibâdeti kadar vardır” dedi(ler). Ondandır Veys-i Karenî <o hırkayı giyerek> “Ey Ömer! Râbia ile Mızır (kabilelerinin) koyunlarının tüyü sayısınca Muhammed ümmetinden Yüce Tanrı bu hırkanın berekâtından bağışladı” dedi.

Şimdi bil ki Veys-i Karenî Ömerden ileri değil idi, ancak tecride çekilmiş kimse idi. Ömer her işte kâmil idi. Velikin tecrid makamına sâhip olmayı da diler idi. Nitekim Resûl aleyhisselâm (tecrîd halinde bulunan) yaşlı kadınların kapısını vurarak “beni duâ ile yâd ediniz” diye söylemişti.

Ömer “Ey Veys-i Karenî! Ne için Muhammed’i görmeye gelmedin?” diye sordu. Veys-i Karenî “Siz Muhammed’i görmüş müsünüz?” diye sordu. Ömer “Evet, görmüşüz” diye cevap verdi. Veys-i Karenî “Eğer (Siz Muhammed’i görmüş iseniz) Muhammed’in kaşının arası açık mı idi, yoksa bitişik mi idi? söyleyiniz” dedi. Ömer Veys-i Karenî'nin heybetinden cevap veremedi. Yine Veys-i Karenî “Siz Muhammed’in dostu mu idiniz?” diye sordu. Ömer “Evet” diye cevap verdi. Veys-i Karenî Muhammed’in mübârek dişini kırdıkları o günde sizler ne için ona eşlik ederek kendi dişlerinizi kırdırmadınız?” diye sordu. “Dostluğun bir şartı da eşlik etmektir” dedi. Ve Veys kendi ağzını açıp Ömer’e gösterdi. Bir dişi yoktu. Hepsini çıkarmış idi. Yine Veys “Ben Muhammed’i görmeden (Ona) eşlik etmek için bütün dişlerimi kırdırdım. Onun için ki eşlik etmek dîndendir” diye cevap verdi. Ömer bu işe hayran kaldı.

Yine Ömer “Ey Veys! Benim için bir dua et!” diye söyledi. Veys “Ey Ömer! İman içinde yüz görse, olmaz. Bir kere dua ettim, yeter. Yine her namazdan sonra bütün müminler için dua ederim. Eğer siz imanınızı selâmetle (kabre kadar) götürseniz, mümin kalırsınız. O dua sizin içindir. Yoksa, ben duayı zâîi etmem” <diye> cevap verdi. Yine Ömer “Bana bir nasihat ver!” diye söyledi. Veys-i Karenî “Ey Ömer! Yüce Tanrı’yı tanır mısın?” diye sordu. Ömer “Evet, tanırım” diye cevap verdi. Veys-i Karenî “Yüce Tanrı’yı tanıdın <ise>, başka nesnelere sevgisini gönülden çıkar” dedi. Yine “Ey Ömer! Seni Yüce Tanrı bilir mi?” diye sordu. Ömer “Evet” dedi. Veys “Başka kimse bilmeseydi, tanımasaydı, daha iyidir” dedi.

Yine Veys-i Karenî iki gümüş parayı koynundan çıkararak Ömer’e “Bu parayı benden kabul et ki kendi gayretim ile devencilikten kazanmışım” diye söyledi. Ömer “Ey Veys! Kendin için harca” diye cevap verdi. Veys “Ey Ömer! Sen benim sağ kalacağıma kefil olur musun, ben bu iki gümüş parayı harca yıncaya kadar?” dedi. Yine ondan sonra Veys “Ey Ömer! Zahmet ettiniz, şimdi gidiniz ki kıyamet günü yakındır, orada yine karşılaşırız. Yine kıyamet yolu uzak olduğu için ben o yolun azığını hazırlayayım” diye, ayrılarak gittiler.

Ne zaman ki Karın halkı Kûfe’den dönerek kendi yerlerine geldiklerinde, Veys’i çok hürmet ederek ağırlar idiler. Veys’e bu saygı ve hürmet hoş gelmez idi. O sebepten dolayı Veys o şehirden kaçarak Kûfe şehrine gelirdi. Hiç kimse onu görmezdi. Yine Hürüm ibin Hayyân (r.a.) adlı bir meşâyih var idi. O dedi: “Ne zaman ki Veys-i Karenî’nin bu sözlerini, bu mertebesini işittim ise, Veys’i görmeye âşık oldum. Ondandır ki Kûfe şehrine gidip Veys’i aramaya başladım. Bir gün Fırat nehrinin kenarında gördüm. Abdest alıyordu. Ben ona selâm verdim. O selâm cevabını vererek bana baktı. Ben elini tutup öpmek istedim. Bana elini vermedi. Ben “Ey Veys! Yüce Tanrı’dan sana rahmet gelsin! Nasılsın? Halin nedir?” diye söyledim. Veys’i sevdiğim için ağlamaya başladım. Ve çok zayıflamış olduğunu gördüm. Veys de ağlayarak “Ey Hürüm ibni Hayyân! Yüce Tanrı sonunu hayır etsin! Halin nedir? Beni sana kim ısmarladı?” diye sordu. Ben “Ey Veys! Benim adımla, babamın adını nasıl bildin?” diye sordum. Yine sen beni aslâ görmemiş idin, bu demde beni nasıl tanıdın?” dedim. Veys “Bana o kimse haber verdi ki hiç bir şeyi ondan gizlesen olmaz. Yine benim canım senin canını tanıdı. Onun için ki müminlerin canı birbiri ile tanış dırlar. Ben “Ey Veys! Resûl aleyhisselâmdan bana bir rivâyet et!” dedim. Veys “Ben Resûl aleyhisselâmi zâhirden görmedim, velâkin onun çok haberlerini işittim, şimdi müftî, veya muhaddis, veya halka söz söyleyen olmak istemem, benim o kadar kendi meşguliyetim vardır ki, bu işlerle meşgul olamam” diye cevap verdi. Ben “Bir âyet oku, işiteyim!” diye söyledim. Veys *e’uzu bi’llâhi mine ş-şeytâni’r-racim*. dedi ve inleyerek ağladı. Yine şimdi bil ki Yüce Tanrı Kelâm içinde şöyle diyerek buyurmuştur ki: *ve mâ-halaktu’l-cinne ve’l-inse illâ li-ya’budûni ve mâ-halaknâ’s-*

semevâti ve 'l-'arza ve mâ-beynehümâ lâ'ibine ve mâ-ḥalaḳnâhümâ illâ bi'l-ḥaḳki ve lâ-kinne ekṣerehum lâ-ya'lemüne tâ ança ki innehu hüve 'l-ḡafûru'r-raḥimu Bu âyetin mânâsı odur ki “Yüce Tanrı insanı, periyi biz yarattık. Onun için bize kulluk eder ...” diye buyurur. Veys(-i Karenî) bu âyeti okuyarak öyle bir hıçkırdı ki ben “Belki kendinden geçti” dedim. Yine bana “Ey Hayyân oğlu! Bu yere hangi iş için geldin?” diye sordu. Ben “Geldim, senin ile sohbet edip, senden feyiz almağa” diye cevap verdim. Veys-i Karenî “Hayret! Birisi Yüce Tanrı’yı tanımış olsun ve başka kişi ile sohbet ederek başka kimseden huzur bulsun” diye cevap verdi. Yine ben “Ey Veys! Bana bir nasihat et!” diye söyledim. Veys “ölümü gözünün önünde gör! Yattığında yastığın altında bil! Yine günahı az diyerek küçük görme, büyük gör!” diye cevap verdi.

Yine ben “Ey Veys! Hangi şehre yerleşeyim” diye sordum. <Veys> “Şam şehrinde yerleş” diye cevap verdi. Yine Veys “Baban, annen öldü. Yine Âdem, Havvâ, Mûsâ, Dâvud, Muhammed aleyhisselâm hepsi öldüler. Sen de öleceksin. Şimdi diriliğini öylece geçir ki kıyamet günü utançlı olmayasın” diye. Yine “Ey Hayyân oğlu! Dayim iyi kişiler ile sohbet ederek, ölümü unutma!, Yüce Tanrının Kelâmını çok oku! ve müminlerden iyi nasihat sözlerini ayrı tutma, söyle! Ey Hayyân Oğlu! Beni duâ ile yâd et! Ben de seni duâ ile yâd edeyim!” diye benden ayrıldı. Ben bir zaman birlikte yürüyelim dedim ise, bırakmadı ve çok ağladı, sonra aslâ Veys’i görmedim.

Yine Râbia-ı Husayim adlı Meşâyih (r. a.) der ki: Veys-i Karenî’yi isteyip arar idim. Sabah namazı vaktinde namaz kıldığını ve namazdan sonra tesbih okuduğunu gördüm. Ben namazdan ve tesbihten ayrılın diye sabr ettim. Veys-i Karenî o yerden kalkmadı. Üç gece gündüz namaz kıldı, tesbih okudu. Öyle ki bu üç gece gündüzde hiç bir şey yemedi, yatmadı, uyumadı. Dördüncü gece azıcık uyudu ve hemen uyanarak ve münâcât ederek “Ey İlâhî! Bu uykucu gözümden ve bu çok yiyici karnımdan sana sığınırım” dedi. Ben Veys’in bu sözünü duyduğum zaman, gönlümde “Buna zahmet versem, uygun değil” diye dedim, geldiğim yoldan geri döndüm.

Veys’ten sordular ki “Namazda huzur nasıl gerek?”. Veys “Öyle gerek ki eğer birisi sana balta ile vursa, sen haberdâr olmayasın” diye cevap verdi.

Yine birisi “Ey Veys! Niçin kaygulusun?” <diye> sordu. <Veys> “Onun için yolum uzaktır ve azığım yoktur” diye cevap verdi. Yine Veys “Eğer göktekiler ve yerdekiler(in) <ibadeti kadar> ibâdet etsen, senden kabul etmeyecekler. Eğer gönlünden şirk ve şek’i çıkarırsan kabul edecekler. Şirk (şudur:) Yüce Tanrı’ya ortak katmayacaksın ve onun birliğinden şüphe etmeyeceksin ve emîn olmayacaksın. Kendi ibâdetinden, kabul kulluk değil diye şüphe geçirmeyeceksin ve kulluktan, ibâdetten başka işle meşgul olmayacaksın”.

Yine “Her kim üç nesneyi sevsen, cehennem o kişiye yakındır. Önce iyi yiyecekleri sevmek, ikinci güzel, iyi elbiseleri sevmek, üçüncü zengin kişiler ile oturmak” dedi.

Yine birisi Veys’e “Falan yerde bir kişi otuz yıldan beri kendisi için mezar kazmış ve kefenini o mezar içerisine asmıştır ve gece gündüz durmaksızın o mezarın katında oturarak ağlar” dedi. Veys-i Karenî o kişiyi çağırdı. Gördü ki yüzü sararmış, gözleri çukur olmuş. Veys-i Karenî “Ey kişi! Otuz yıldan beri bu mezar ile kefen seni yüce Tanrı’dan ayırmıştır. Sen puta bakan gibi bu mezar ile kefen bakıp duruyorsun” diye söyledi. O kişiye Veys-i Karenî’nin sözünden bir hal gelerek, bir âh çekip, canını teslim etti. Şimdi eğer mezar ile kefen utanç ise, başka nesnelere nasıl utanç olmayacak?

Nakildir ki: Veys-i Karenî üç gece gündüz yemek yemedi. Dördüncü gün yolda bir paranın durduğunu gördü. Bir kimseden düşüp kalmıştır diye, o parayı yerden almadı. Bu kişinin hakkını alıncaya kadar, ovaya varıp, ot toplayıp yiyerek nefsimi körleteyim diye. Ansızın bir koyun ağzında bir bütün sıcak ekmeğe tutarak geldi. Veys-i Karenî “Bu koyun bir kişinin ekmeğini alıp gelmiş olmalı” diye söyledi. Yüzünü o koyundan çevirdiğinde o koyun dile gelerek “Ey Veys! Ben o kimsenin kuluyum ki sen de onun kulusun. Şimdi Yüce Tanrının gönderdiği kısmetini benden al!” diye söyledi. Veys o ekmeği aldığı zaman, o koyun görünmez oldu.

Bu gibi Veys-i Karenî’nin sıfatı çoktur. Yine Şeyh Ebü’l-Kasım-ı Gûrgânî’nin evvel halinde zikri bu idi. Dâyim “Ey Veys! Ey Veys!” der idi. Ve Veys’in sözü öyledir.

Her kim Yüce Tanrıyı tanısa, âlemde hiç bir şey onun gözünden gizli kalmayacak ve bütün âlemin ilmini bilecek.

Yine selâmet yalnızlıktadır. Yalnızlık odur ki, bütün âlemin muhabbetini gönlünden çıkararak, yalnız Yüce Tanrı’nın sevgisini gönlüne dolduracaksın. Bu makama Vahdet Makamı derler. Yani Birlik Makamı demek olur. Eğer başka nesnenin sevgisi gönlüne girse, birlik makamı olmaz, ikilik (makamı) olur.

Nakildir ki: Veys-i Karenî gündüz oruç tutarak, geceleri tan atıncaya kadar namaz kılar idi ve süprüntüler içine düşen lataları toplayarak, su ile yıkayıp, namaz kılıp, birbirine dikerek kendine elbise ederdi. Yine sokaklarda yürüdüğü zaman oğlanlar Veys’e taş atar idiler. Veys ”Ey oğlanlar! Küçük taş atınız ki ayaklarım incedir, ayağım kırılırsa ibâdetten uzak kalırım” derdi.

Yine Veys-i Karenî ömrünün sonunda Emîrî’l-müminîn Ali huzuruna gelip, Ali ile gazaya gidip, Sıffin savaşında şehîd oldu.